

## ساختارهای امنیت منطقه‌ای

نویسنده: سی. اسنایدر

ترجمه: دکتر رضا پخشان

در طی قرن یستم، دولت‌ها ب همسایگان نزدیک خود به عنوان منابع بالقوه تهدید یا حمایت نگاه می‌کردند. دولت‌ها با تمرکز روی این همسایگان، به دنبال تدبیر قواعد و هنجارهایی برای تنظیم چگونگی عملکرد یک گروه منطقه‌ای خاص بودند. سطح منطقه‌ای، برخلاف سطح جهانی یا محلی، جایی است که بیشتر ترتیبات یا ساختارهای موفق بعد از ۱۹۴۵ از آنجا حاصل شدند. همچنین، در این سطح مکانیزم‌ها و رویه‌های یافتن راه حل‌ها، ممکن است از قبل موجود باشند. باری بوزن، استدلال می‌کند که ماهیت ارتباطی امنیت فهم الگوهای امنیت ملی یک دولت بدون فهم جدی الگوهای وابستگی متقابل امنیت منطقه‌ای که آن کشور در آن زیست می‌کند را امکان‌ناپذیر می‌نماید.<sup>(۱)</sup> بدین صورت، سطح منطقه مناسب‌ترین سطح تحلیل برای بررسی موضوعات مربوط به نظم بین‌المللی است.

منطقه چیست؟ در اینجا، یک «منطقه» به عنوان مجموعه‌ای از دولت‌ها یا کشورها است که در مجاورت جغرافیایی قرار گرفته‌اند اما، تعاملات امنیتی بین تمام دولت‌ها یا کشورها در یک منطقه لزوماً مستقیم نیست. زیرا دولت‌های واقع در دو سوی کناره‌های یک منطقه احتمالاً روابط زیادی با هم‌یگر ندارند، اما ممکن است هر دو به یک دسته اتحادها و بحران‌ها کشیده شوند.<sup>(۲)</sup> این مقاله، با بررسی سطح تحلیل منطقه‌ای شروع می‌شود و شامل بررسی رویکردهای متعدد به امنیت منطقه‌ای است. همچنین سه رویکرد سنتی به نام اتحادهای سنتی یا ترتیبات دفاع دسته‌جمعی نظری پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو)، ساختارهای امنیت جهانی دسته‌جمعی مانند سازمان ملل و

امنیت کنسرت بر اساس کنسرت اروپا در قرن نوزدهم - که دو مورد اول در عصر جنگ سرد حاکم بودند - مورد مقایسه قرار می‌گیرند.

بقیه مقاله به کاوش پیرامون رویکردهای بدیل به امنیت منطقه‌ای می‌پردازد: امنیت مشترک، امنیت فراگیر یا جامع و امنیت همکاری آمیز. تفاوت بین این دو دسته رویکرد این است که دسته اول گرایش به تمرکز روی تعریفی محدود یا واقعگرا<sup>(۳)</sup> از امنیت دارند که روی تهدیدهای نظامی متمرکز است، در حالی که دسته دوم در بر گرفته تعریفی وسیع تراز امنیت هستند که شامل تهدیدات غیر نظامی فراروی رفاه بک کشور و مردمش نیز می‌شود.

در عصر بعد از جنگ سرد، نیاز است به منظور فهم بهتر چگونگی حفظ ثبات و نظم فرضیه‌های مربوط به ماهیت امنیت بین‌الملل و نحوه تعاملات استراتژیک دولتها مورد بازیینی قرار گیرند. فرضیه‌هایی که دولتها درباره اینکه چگونه تعاملات امنیتی امنیت آنها افزایش یا کاهش می‌یابد نیز باید مورد بازیینی قرار گیرند. این مقاله نظریه‌های وائع گر، نهاد گرا و سازنده گرا را از منظر ارتباط آنها با چشم‌اندازهای همکاری امنیتی مورد مقایسه قرار می‌دهد. استدلال می‌شود که اگر دولتها همچنان روابط خارجی خود را به روشی که واقعگرایان ترجیح می‌دهند تنظیم و هدایت کنند، آن‌گاه روابط بین‌الملل به علت بی‌ثباتی میان قدرت‌های متعارض در رنج خواهد بود. اما اگر دولتها قادر باشند ساختارهای اجتماعی در حال تحول نظام بین‌المللی بعد از عصر جنگ سرد را فهم و درک کنند و استراتژی مناسب در قبال آنها اتخاذ کنند، آن‌گاه ثباتی که در طی عصر جنگ سرد حاکم شد ادامه خواهد یافت.

منظره بین نظریه‌پردازان مختلف، اهمیت این تحول و دگرگونی را منعکس می‌کند. موضع‌ها و نگرشهای هر کدام از این نظریه‌پردازان در بررسی بستر تحول تعامل دولتها در عصر بعد از جنگ سرد از اهمیت برخوردار بوده است. علت پیدایش مناظره بین واقعگرایان، نهاد گرایان تولیپرال و سازنده گرایان این است که مکاتب فوق ارزیابی‌های مغایرتی از منطق‌ها یا دلایل همکاری دولتی ارائه می‌دهند. این سه مکتب درباره ماهیت تعامل بین دولتها اختلاف نظر دارند. واقعگرایان استدلال می‌کنند که چون دولت‌های دنیا بیشینه‌سازی قدرت یا امنیت هستند، حتی زمانی که دارای منافع مشترکی باشند با همیگر همکاری نمی‌کنند، زیرا سیستم «خودیار» بین‌الملل، همکاری را مشکل می‌سازد.<sup>(۴)</sup> نهاد گرایان استدلال می‌کنند که نهادها با کمک به شکل‌دهی منافع و پرaktیک‌های دولتها، به غلبه بر آنارشی بین‌المللی کمک می‌کنند.<sup>(۵)</sup> در حالی که به نظر می‌رسد رویکردهای واقعگرا و نهاد گرا، آلتنتیوهای متضادی هستند، سیاست‌گذاران قادرند برای بررسی حوزه‌های موضوعی مختلف باحتی موضوعات متفاوت در

داخل یک حوزه موضوعی خاص، بین آنها به انتخاب دست بزند. راپرت کیومن و جوزف نای استدلال می‌کند که واقعگرایی و نهادگرایی با یکدیگر سازگار هستند، زیرا هر دو بر اساس یک دیدگاه بهره جویانه نسبت به سیستم بین‌الملل استوار هستند که در آن بازیگران فردی با واکنش به انگیزه‌ها، منافع خویش را تعقیب می‌کنند. هر دو دکترین، برداشت‌های مشابهی از کنش سیاسی بین‌المللی دارند: یک فرایند تبادل سیاسی و اقتصادی، که مشخصه آن چانه‌زنی میان دولتها است؛ هر دو فرض می‌کنند که رفتار دولت بر اساس نصیم‌گیری عقلانی استوار است. تفاوت بین آنها در فرضیه‌هایشان درباره اهداف بازیگران در سیستم بین‌الملل نهفته است. از نظر واقع‌گرایان به علت آنارشی خودیار بین‌المللی که دولتها در آن زیست می‌کنند، نیرو یا توان نظامی مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده ندرت یک کشور یا دولت است. اما از نظر نهادگرایان انگیزه‌ها یا محرك‌های سیاسی و اقتصادی نیز به اندازه امنیت نظامی از اهمیت برخوردار هستند.<sup>(۶)</sup> نهادگرایان نژادی‌برال استدلال می‌کنند زمانی که دولتها تشخیص دهند از همکاری متقابل و تقویت شده منافعی عاید آنها خواهد شد، محدودیت‌هایی بر اقدامات و کنش‌های خود را می‌پذیرند.<sup>(۷)</sup> عمل متقابل بر اساس دو اصل استوار است: رفتار شرطی و تساوی.

«رفتار شرطی» عبارت است از اصل جایزه دادن به دیگران بخاطر اقدامات ثبت شان و در عین مجازات آنها به خاطر اقدامات منفی شان. بنابراین، همکاری تشویق می‌شود و عدم همکاری به وسیله تهدید به اقدامات تنبیه‌ی منع می‌شود. بنابراین «رفتار شرطی» بد را با بد و خوب را با خوب جواب می‌دهد. تساوی، اشارت به یک برابری تعریفی در سطح جوایز مبادله شده بین دولتها دارد. در مواردی که بازیگران دارای ظرفیت‌های قدرتی ناپابایر باشند، تساوی بک رابطه معامله به مثل کالاها و خدماتی که ارزش دوچاره یا متقابل برای بازیگران دارند، اما به صورت‌های دیگر از لحاظ ارزش غیرقابل مقایسه هستند، را ایجاد می‌کند. این تبادل‌ها اغلب، اما نه ضرورتاً، به طور دوچاره سودمند هستند؛ آنها ممکن است بر اساس نفع شخصی و همچنین مفاهیم و برداشت‌های مشترک از حقوق و تعهدات استوار باشند و ارزش آنچه تبادل می‌شود ممکن است قابل قیاس باشد یا نباشد.<sup>(۸)</sup> این برای معامله به مثل ضروری است، زیرا فقدان تساوی احتمالاً موجب سوء فهم این استراتژی توسط بازیگران دیگر می‌شود و منجر به بالا گرفتن عداوت‌ها می‌شود تا همکاری.<sup>(۹)</sup> اهمیت معامله به مثل در تسهیل توسعه یک جامعه امنیتی<sup>۱</sup> کثرت‌گرا بوسیله همکاری فرانسه و آلمان در بعد از ۱۹۴۵ نشان داده شده است. در این مورد، رفتار شرطی و معامله به مثل

<sup>۱</sup>. security community

تشان داده می شود، زیرا توان نظامی و اقتصادی آلمان با ساختارهای همکاری آمیز اروپا که به وسیله محرکهای سیاسی فرانسه حاکم شد، ترکیب گردید. آلمان از این طریق به عنوان یک کشور «نورمال» شناسایی رسمی فزاینده‌ای کسب کرد، در حالی که فرانسه از احیاء آلمان به تنها ترسید بلکه سود برداشت. این عمل منجر به توسعه مناسبات دوستانه قوی بین فرانسه و آلمان شد که تا آن موقع تقریباً تصویرناپذیر بوده است. مکتب فکری سازنده‌گرا استدلال می‌کند که سیاست بین‌الملل «به طور اجتماعی ساخت می‌یابد». یعنی، ساختارهای «سیستم» بین‌الملل نه تنها به توزیع منابع مادی مربوط می‌شود بلکه در برگیرنده تعامل‌های اجتماعی است و این، هویت‌ها و منافع را شکل می‌دهد و فقط شکل دهنده رفتارهای آنها نیست. پس از نظر سازنده‌گرایان، ساختار بین‌الملل نه تنها در برگیرنده توزیع قابلیت‌ها و توانایی‌های مادی است، بلکه همچین روابط اجتماعی را نیز شامل می‌شود. «الکساندر ونت» استدلال می‌کند که این ساختارهای اجتماعی سه عنصر مشکله دارند: دانش مشترک، منابع مادی و عمل. دانش مشترک، اشارت به ماهیت روابط بین بازیگران در سیستم دارد. در اینجا الگوهای اجتماعی دشمنی و دوستی به عنوان نتایج رقابت، در زمانی که دولتها چنان به هم سوء‌ظن دارند که بر حسب عادت فرضیه‌های بدی درباره یکدیگر به عمل آورند، از اهمیت برخوردارند. از طرف دیگر، همکاری زمانی وجود دارد که مناسبات دوستانه بین دولتها وجود داشته باشد و میان آنها اعتماد کافی وجود داشته باشد که هیچ‌کدام به منظور حل اختلافات خویش از زور استفاده نمی‌کند. توزیع منابع مادی نیز از اهمیت برخوردار است، اما این زمانی به یک مسئله دشوار تبدیل می‌شود که دانش مشترک دولتها مد نظر قرار بگیرد. مثالی که «ونت» می‌آورد این است که ۵۰۰ موشک هسته‌ای بریتانیا به اندازه پنج سلاح هستای کره شمالی برای ایالات متحده تهدید آمیز نیست.<sup>(۱۰)</sup> مناسبات دوستانه بین ایالات متحده آمریکا و بریتانیا، تصور این موقعیت را که بریتانیا هرگز به فکر استفاده از سلاح‌های خویش علی ایالات متحده آمریکا بیانند را غیر معکن ساخته است، در حالی که دشمنی بین ایالات متحده آمریکا و کره شمالی بدین معناست که یک چنین حادثه‌ای، هر چند غیر محتمل باشد، قابل تصور است. سرانجام، سازنده‌گرایان استدلال می‌کنند که یک چنین ساختار اجتماعی‌ای نه تنها بدین خاطر وجود دارد که ما فکر می‌کنیم وجود دارد، بلکه بدین خاطر که سیاست‌گذاران معتقدند که این ساختار وجود دارد و بنابراین بر اساس یا مطابق این دانش مشترک عمل می‌کنند و بدین وسیله با اعمال و پردازیک‌های خود این ساختار اجتماعی را تولید می‌کنند. مثالی که «ونت» ذکر می‌کند این است که «جنگ سرد» یک ساختار دانش مشترک بود که برای بیش از ۵۰ سال بر روابط قدرت‌های بزرگ حاکم بود، اما زمانی که آنها عمل بر اساس این شالوده را منوقف کردند، این

ساختار از میان رفت.<sup>(۱۱)</sup> بنابراین، مدیریت ساختار اجتماعی در حال تحول جهان بعد از جنگ سرد به اندازه تحول در منابع مادی یا قابلیت‌ها و توانایی‌های دولت‌های عضو دو اتحاد رقیب سابق، برای توسعه ثبات منطقه‌ای حائز اهمیت است.

## دفاع دسته جمعی<sup>۱</sup>

غالب‌ترین شکل امنیت منطقه‌ای در قرن نوزدهم و بیستم، دفاع یا اتحادهای دسته‌جمعی بوده است. اتحادهای عبارتند از ساختارهایی که بازیگران منطقه‌ای به واسطه آنها سعی می‌کنند خود را با دولت‌های دیگری که هم فکر و هم نظر آنها هستند علیه یک تهدید یا دشمن متصوره مشترک متحد کنند. «وابرت آز گرود» بک اتحاد را به عنوان یک توافق رسمی که دولت‌ها را متعهد به ترکیب نیروها و نوان نظامی شان علیه یک دولت خاص یا دولت‌هایی می‌کند، تعریف می‌نماید. اتحادهای معمولاً حداقل یکی از مشارکت کنندگان را به استفاده از زور، یا حداقل در نظر گرفتن استفاده از زور در شرایط و موقعیت‌های تعریف شده خاص متعهد می‌کنند.<sup>(۱۲)</sup> چون اتحادهای اساساً مشکل از دولت‌های هیچ‌کسر هستند که برای بروز یک تهدید یا دشمن خارجی متحد می‌شوند، به ندرت دربر گیرنده مکانیزم‌های حل و فصل اختلاف رای تهدیدهای درونی هستند. همان‌طور که در بالا اشاره شد، با اینکه اتحادهای معمولاً تعریفی محدود یا واقع گرایانه از امنیت، یعنی جلوگیری از یک تهدید مستقیم نظامی برای سرزمین دولت دارای حاکمیت دولت، اتحاد می‌کنند، یک مزیت یا امتیاز سیاسی به دولت‌های غضو نیز ارائه می‌دهند زیرا آنها می‌توانند فرایندهای تصمیم‌گیری امنیتی / دفاعی یکدیگر را تحت تأثیر قرار دهند. این انگیزه‌های سیاسی برای اتحادهای رانی توان به راحتی از انگیزه‌های نظامی مجزا کرد، اما می‌توان بین بعضی اتحادهای، در اینکه بعضی غالب‌تر از برخی دیگر هستند، تمایز قائل شد. اتحادهای نظامی زمانی ظهور می‌کنند که یک نهدید متصوره وجود داشته باشد که نتوان با منابع یک دولت واحد با آن مقابله کرد. اتحادهای سیاسی زمانی توسعه می‌یابند که یک امتیاز یا مزیت متصوره وجود داشته باشد که اتحادیه به حفظ آن کمک کند. این اتحادهای اتحادهایی هستند که به حفظ یا توجیه یک توزیع خاص قدرت (که اغلب بر حسب نظامی سنجش می‌شد) در سیستم بین‌الملل، که برای اعضای اتحاد سودمند باشد، کمک می‌کنند.

اتحادها می‌توانند دو جانبه باشند و از دو دولت یا کشور مساوی یا یک دولت بزرگ‌تر و یک دولت کوچک تشکیل شده باشند یا می‌توانند چند جانبه باشند و مشکل از سه یا چندین دولت با قدرت مساوی یا متفاوت. در جنگ سرد، دو اتحاد عینده عبارت بودند از سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) و سازمان پیمان ورشو<sup>۱</sup>. این اتحادها تحت رهبری دو ابرقدرت به نام ایالات متحده آمریکا و اتحاد جماهیر شوروی سابقاً به منظور مقابله با تهدیدات متصورهای که هر کدام از این ابرقدرتها برای امنیت دیگری و متحداً یا دولتهای متحده مطرح می‌کرد، شکل گرفتند.

هدف اصلی اتحادها، این است که به هر مهاجم اعلام کند که در صورت حمله به یکی از اعضای آن اتحاد، با قدرت ترکیبی اعضا اتحاد، و نه فقط قدرت نظامی ملی دولت مورد هجوم، مواجه خواهد شد، و از این طریق از اقدام خشونت‌آمیز یک قدرت منطقه‌ای ناراضی جلوگیری کند.<sup>(۱۲)</sup> با اینکه قدرت‌های منطقه‌ای کوچک به منظور جلوگیری از حمله یک قدرت بزرگ رقیب، گرایش به اتحاد با قدرت‌های بزرگ دارد. قدرت‌های بزرگ، علاوه بر انگیزه بازدارندگی، ممکن است با یک قدرت منطقه‌ای کوچک نیز به منظور منع آن از انجام یک عمل خشونت‌آمیز متحده شوند. به عنوان مثال، ایالات متحده آمریکا پیمان‌های دفاعی دو جانبه با کره جنوبی و جمهوری چین در دهه ۱۹۵۰ امضاء کرد تا به تنها از حمله به این دو کشور جلوگیری کند. بلکه همچنین کره جنوبی را از حمله به کره شمالی و تایوان را از حمله به سرزمین اصلی کمونیست باز دارد.<sup>(۱۳)</sup> میزان تعهد در اتحادها نیز می‌تواند به طور قابل ملاحظه‌ای متغیر باشد. در عصر بعد از ۱۹۴۵، ایالات متحده آمریکا پیمان‌های اتحادی متعددی امضاء کرد. عمده‌ترین اینها با دولت‌های اروپای غربی و کانادا (ناتو)، با ژاپن (پیمان امنیتی دو جانبه یا MST) و با استرالیا و نیوزلند (ANZUS) بود. تحت پیمان ناتو، از دولت‌های عضو خواسته می‌شود که به کسک هر عضوی که سرزمین ملی (در حیطه جغرافیایی منطقه آتلانتیک شمالی) آن مرد حمله واقع شد بشتایند. اما پیمان ANZUS و پیمان امنیتی متقابل ژاپن - آمریکا، خواستار تعهد کمتری است و فقط از ایالات متحده آمریکا خواسته می‌شود که با ژاپن‌ها، استرالیایی‌ها یا نیوزلندی‌ها، در صورتی که هر کدام از این طرف‌ها اعلام کند که تمامیت ارضی یا امنیت آن مورد تهدید است، مشاوره کند و بر اساس فرایندهای قانونی برای مقابله با چنین تهدیدی عمل نماید.

حوادث یا موقعیت‌هایی که تحت آن می‌توان به این اتحادها نوسل جست و اینکه اتحادهای فوق علیه چه کشورهایی شکل می‌گیرند، معمولاً در پیمان‌ها مورد تصریح قرار می‌گیرند، اما

ممکن است به صورت خیلی کلی و ضمنی یز بیان شوند که فقط بتوان آنها را استباط کرد. در هر صورت، یک فهم و درک روش درباره هدف و نقش بخش نظامی پیمان‌ها وجود دارد. سطح همکاری نظامی میان اعضای اتحاد، یک شاخص روش تعهد هر کدام از طرف‌های اتحاد است. به عنوان مثال، متحداً ناتو یک فرماندهی نظامی واحد برای نیروهای خود را در اروپای غربی و آتلانتیک شمالی تأسیس کردند. در طی جنگ سرد، ساختار فرماندهی متحده (به هم پیوسته) ناتو تصمین کرد که اگر هر کدام از اعضای اتحاد مورد حمله قرار بگیرد، ناتو یک پاسخ نظامی اتوماتیک خواهد داد. همین طور بخش عمدای از فرماندهی پاسفیک آمریکا به طور دائم در ژاپن مستقر است، و این بدان معناست که هر گونه حمله به ژاپن به طور اتوماتیک موجب دخالت نظامی آمریکا به اشکال گوناگون می‌شود. از طرف دیگر، تعهد نظامی ایالات متحده آمریکا به استرالیا و نیوزلند بسیار کمتر است. حتی قبل از آنکه ایالات متحده آمریکا عضویت نیوزلند را در پیمان ANZUS، به دلیل اجازه ندادن به کشتی‌های ناوی مسلح هسته‌ای آمریکا برای ورود به بنادر نیوزلند، به حالت تعليق درآورد، همکاری نظامی میان ین سه کشور به تمرین‌های دوره‌ای و مشاوره‌های وزارتی سالانه محدود می‌شد. ایالات متحده آمریکا تعداد کمی از پرسنل نظامی را در پایگاه‌های مشترک در استرالیا حفظ کرد، اما اینها برای جمع آوری اطلاعات و جاسوسی مجهز شدند تا برای مبارزه و پیکار مستقیم. بنابراین، اگر استرالیا (یا نیوزلند) مورد حمله قرار بگیرد، این احتمال که ایالات متحده آمریکا کمک نظامی ارائه بدهد نسبت به اروپای غربی، کانادا و ژاپن بسیار کمتر است.<sup>(۱۵)</sup>

## امنیت دسته‌جمعی<sup>۱</sup>

امنیت دسته‌جمعی با اتحادها تفاوت دارد، زیرا در امنیت دسته‌جمعی عضاء ضرورتاً کشورهای هم عقیده و همسویی نیستند، بلکه توافق می‌کنند که برای حفظ اختلاف خود از زور استفاده نکنند و به طور دسته‌جمعی به هر گونه تجاوز پاسخ دهند. یعنی، برخلاف دفاع دسته‌جمعی که در آن اعضاء تعهد می‌کنند به مقابله با یک متجاوز شناخته شده یا متصوره برخیزند، در یک سیستم امنیت دسته‌جمعی اعضاء تعهد می‌کنند که در حمایت از یک قریانی نامعلوم، به یک متجاوز نامعلوم یا حداقل شخص نشده پاسخ دهند.

این رویکرد، که روی یک تعریف محدود نظامی/ تهدیدی از امنیت تکیه دارد، به یک تحلیل نهادگرای نولیبرال از انگیزهای رفتار دولت‌ها نگاه می‌کند. نهادگرایان نولیبرال استدلال می‌نمایند که نهادهایی نظیر سازمان‌های امنیت دسته‌جمعی با کمک به شکل‌دهی منافع و پراکتبک‌های مشترک، به غلبه بر آثارشی بین‌المللی کمک می‌کنند.<sup>(۱۶)</sup> از نظر نهادگرایان نولیبرال، دلیل و سلطق همکاری بین‌المللی عبارت از شناخت منافع مشترک میان دولت‌ها است. منافع مشترک از نوس‌های مشترک از خشونت نامحدود یا توافقهای بی‌ثبات یا ناامنی درباره استقلال یا حاکمت ناشی می‌شوند.<sup>(۱۷)</sup> نهادگرایان اولیه شالوده اساسی جامعه بین‌المللی را مجموعه‌ای یکتواخت از حقوقی و مستولیت‌ها می‌دانستند. تعهداتی که هر دولت یا ملتی پذیرا می‌شد بر اساس اصل معامله به مثل استوار بود و قواعد و هنجارهای جامعه مطابق با رضایت متقابل ایجاد می‌شدند. به علاوه، این قواعد و هنجارهای برمبنای تصوراتی از اینکه دولت‌ها چگونه باید با هم تعامل کنند، بلکه بر اساس این مفهوم که تمام تبادلهای بین‌المللی تابع حکومت قانون هستند ایجاد می‌شدند.<sup>(۱۸)</sup>

در نزد نهادگرایان معاصر، قواعد و هنجارها کما کان را هتماها می‌نمایند که به دولت‌ها اجازه می‌دهند تا با هم همکاری کنند و اختلافها و تازعهای بین خود را تنظیم نمایند. بدین‌سان، موجب تشویق توسعه نهادی می‌شود، زیرا دولت‌هایی که از این هنجارها حمایت می‌کنند در نهادهایی نظیر سازمان‌های امنیت دسته‌جمعی برای پسداری و پیشبرد آنها با هم همکاری می‌کنند.

نولیبرالها مدعی هستند که نهادها می‌توانند شفافیت و میزان پایندگی همکاری بین‌المللی را افزایش دهند.<sup>(۱۹)</sup> به ویژه، نهادهای بین‌المللی می‌توانند با بسط «الگوهای» به رسمیت شناخته شده عمل، که انتظارات اعضاء حول آنها به هم نزدیک می‌شوند، به غلبه بر تأثیر منفی آثارشی کمک کنند.<sup>(۲۰)</sup> به علاوه، نهادگرایان استدلال می‌کنند که نهادهای بین‌المللی به شکل‌دهی انتظارات، که تعین کنندگان مهم رفتار دولت‌ها هستند، کمک کنند. تازمانی که دولت‌ها همچنان از قواعد و هنجارهای ایجاد شده از طریق نهادهای بین‌المللی پیروی می‌کنند و پایندی خود را به آنها نشان می‌دهند، علاقمندی و تمایل خویش به ادامه این الگوهای همکاری را نشان می‌دهند و از این رو انتظارات مربوط به ثبات را افزایش می‌دهند.<sup>(۲۱)</sup> بر عکسِ دفاع دسته‌جمعی، که بر اساس خشی کردن متجاوزهای بالقوه استوار است، امنیت دسته‌جمعی با تضمین اینکه هر متجاوزی با توان جمعی نیروهای متعدد علیه آن مواجه خواهد شد، مانع و بازدارنده بزرگ‌تری در مقابل تجاوز به

مجموعه هستند و اگر مجموعه فرو پاشد موقعیت آنها بدتر می‌شود. چنین انتقادی روی این مشکل منمر کز است که در یک گروه‌بندی بزرگ که برای فراهم کردن یک کالا یا خیر مشترک، نظریه یک محیط بین‌المللی ایمن و باثبات، شکل یافته، انگیزه‌های زیادی وجود دارد که دولت‌ها متول به سیاست «سواری مجانی»<sup>۲۲)</sup> یعنی، بهره‌گیری از منافع کالا یا خیر عمومی (ثبات فراهم شده به وسیله ساختار امنیت دسته‌جمعی) و در عین حال خودداری از مشارکت در اقدام دسته‌جمعی علیه مهاجمان یا متجاوزان، شوند. اگر چند تا از دولت‌ها دست به اتخاذ این سیاست «سواری مجانی» بزنند، آن‌گاه جمع‌آوری و سازماندهی یک نیروی بزرگ کافی برای بازداشت دولت‌های متجاوز بسیار مشکل خواهد بود. اما، چارلز و کلیفورد کوپچان استدلال می‌کند که مشکل سیاست «سواری مجانی» همان قدر که در امنیت دسته‌جمعی محتمل است، در دفاع دسته‌جمعی نیز محتمل است.<sup>۲۳)</sup> در واقع، اگر یک قدرت بزرگ نیروهایش را در سرزمین یک قدرت کوچک یا حول مرزهای اتحادیه نگه دارد، آن‌گاه احتمال اینکه قدرت کوچک سیاست سواری مجانی را در پیش بگیرد زیاد است. یک نمونه کلاسیک در این مورد عبارت است از کانادا در طی جنگ سرد، که در آن زمان کانادا یک نیروی نظامی کوچک را حفظ کرد و فقط مایل بود که تعداد محدودی از نیروها را به اروپای غربی گسیل دارد. امنیت دسته‌جمعی در پی آن است که رفتار بین‌المللی را نه تنها به وسیله بازداشت متجاوزان بلکه با متحول ساختن ماهیت روابطی تعاملات دولت‌ها تنظیم کند. در حالی که یک سیستم امنیت دسته‌جمعی تحت شرایطی خوب عمل می‌کند که حداقل میزانی از روابط دوستانه بین قدرت‌های بزرگ وجود داشته باشد، امنیت دسته‌جمعی می‌تواند به نهادیته کردن اعتماد میان مشارکت‌کنندگان کمک کند<sup>۲۴)</sup> امنیت دسته‌جمعی با افزایش دادن سطح اعتماد میان دولت‌های عضو، می‌تواند به کاهش معنای امنیت که دولت‌ها با آن مواجه می‌شوند و غیر نظامی کردن رقابت بین دولت‌ها کمک نماید.

با اینکه سازمان ملل فقط یکی از ساختارهای امنیت دسته‌جمعی است، این تنها ساختاری است که خیلی مورد بحث قرار گرفته است. اصل «همه برای یکی و یکی برای همه» امنیت دسته‌جمعی در منشور سازمان ملل، جایی که تمام دولت‌های عضو موافقت کرده‌اند برای حل اختلافات خویش از ابزارهای مسالمت‌آمیز استفاده کنند و به طور دسته‌جمعی برای بازداشت یا رفع تهدیدات فراروی صلح و ثبات هر کدام از دولت‌ها عمل کنند، نگارش یافت. اما آفرینندگان سازمان ملل این را تصدیق کردند که امنیت دسته‌جمعی متکی بر رهبری قدرت‌های بزرگ است. در نتیجه، در

منشور یک بادداشت رسمی آمد مبنی بر اینکه هرگونه اقدام دسته‌جمعی سازمان ملل نیازمند موافقت و حمایت پنج قدرت بزرگ به نام آمریکا، اتحاد جماهیر شوروی/روسیه، فرانسه، بریتانیا و چین خواهد بود. اگر قدرت‌های بزرگ موافقت کنند که اقدام دسته‌جمعی مورد نیاز است، آن‌گاه به نفع قدرت‌های کوچک است که با این اقدام موافقت نمایند.<sup>(۲۴)</sup> اما، دو دسنگی ایدئولوژیکی دوران جنگ سرد، توانایی این پنج قدرت بزرگ برای توافق بر سر هرگوته اقدام امنیتی دسته‌جمعی را محدود کرد.<sup>(۲۵)</sup> یک مورد که سازمان ملل قادر شد به چنین توفیقی برسد، واکنش در برابر حمله کره شمالی به کره جنوبی بود. در اینجا، به علت اینکه شوروی شورای امنیت را ترک کرده بود، سازمان ملل یک واکنش جمعی به تجاوز کره شمالی را تصویب نمود. با پابان یافتن جنگ سرد، امنیت دسته‌جمعی بار دیگر به عنوان شالوده بالقوه برای امنیت منطقه‌ای رجهانی پیشنهاد شد. در سال ۱۹۹۰، زمانی که عراق به کویت تجاوز کرد، سازمان ملل تصویب کرد که یک واکنش دسته‌جمعی علیه عراق صورت گیرد. موقیت ائتلاف به رهبری آمریکا علیه عراق و حمایتی که روسیه و چین از این عملیات به عمل آوردند، به مباحث انظم نوین جهانی «که بر اساس تعهد امنیت دسته‌جمعی نوین سازمان ملل متصرف شد، منجر گردید. اما، به علت اینکه قدرت‌های بزرگ بار دیگر شروع به اختلاف نظر درباره موضوعات امنیتی مهم کردند، این مسئله تحقق نیافت. در ایالات متحده آمریکا جنبش‌های انزواگرای رویه رشد، فشار زیادی بر دولت وارد آوردند تا نیروهای آمریکا را از منازعات منطقه‌ای نظیر منازعات بوسنی دور نگه دارد و دخالت ندهد. در همان زمان، قدرت‌های اروپایی ناتوانی خویش را برای واکنش مؤثر به بحران‌های منطقه‌ای، بدون حمایت و دخالت مستقیم آمریکا، نشن دادند. روسیه نیز در پی آن بود تا هر آنچه می‌تواند از حوزه نفوذ جنگ سرد خود به دست آورد و مایل نبود به اقدام یکجانبه آمریکا در بالکان یا خاورمیانه اجازه دهد. سرانجام، چین نیز چون به دنبال نفوذ بیشتر در شرق آسیا بود، با هژمونی دائمی آمریکا در آن منطقه مخالفت کرد. وقتی سازمان ملل ناکارآمدی خود را در تلاش‌هایش برای مقابله با موضوعات امنیتی کلیدی نشان داد، نهادهای امنیت منطقه‌ای (نظیر ناتو در بوسنی) برای کمک به حل اختلاف دست به اقدام زدند.

## امنیت کنسوف

چارلز و کلیفورد کوپچانس، از ایده سیستم امنیت دسته‌جمعی حمایت می‌کنند، زیرا این را سیستمی قابل اتکاء‌تر می‌دانند که امنیت منطقه‌ای بر اساس آن بهتر از اتحادهای رفیب یا موازن‌بخش قابل تأمین است. اما، آنها معتقدند که این سیستم ابراداتی نیز دارد، از جمله نراگری

عضویت و عدم تحمیل یک تعهد الزام آور بر اعضاء برای واکنش به اقدامات تجاوز گرانه. به علت عضویت فراگیر و متنوع، ممکن است دولت‌های عضو نتوانند بر سر تعریف «تجاوز» به توفق برسند. به علاوه، به علت تعداد زیاد مشارکت کنندگان، هماهنگی سازمان و حمایت لجستیکی برای هر گونه اقدام دسته‌جمعی مشکل خواهد بود و می‌تواند توانایی مجموعه برای واکنش را محدود کند.

کوپچانس، استدلال می‌کند که یک سیستم هماهنگ (کنسرت)، که فقط متشكل از قدرت‌های بزرگ روز است، سیستم عملی‌تری برای یک ساختار امنیت منطقه‌ای است. کنسرت‌ها، همچون امنیت دسته‌جمعی، بر اساس اصل اقدام دسته‌جمعی استوارند، اما در یک سیستم کنسرت گروه کوچکی از قدرت‌های بزرگ برای جلوگیری از تجاوز همکاری می‌کند. در این سیستم، اعضاء به واسطه یک تعهد رسمی، مقید به واکنش به تجاوز نمی‌شوند، بلکه بین‌تر از طریق مذاکرات غیر رسمی برای حل اختلافات یا بحران‌ها با هم همکاری می‌کنند.<sup>(۲۶)</sup> سیستم کنسرت بر اساس کنسرت اروپا در اروپای قرن نوزدهم بعد از ناپلئون استوار است. در این دوره، قدرت‌های بزرگ وقت (بریتانیا، فرانسه، پروس، اتریش، مجارستان و روسیه) امور اروپایی خود را بر اساس این اصل اداره کردند که آنها قواعد و هنجارهایی برای تمام اعضای این سیستم مقرر می‌کنند.

کوپچانس، استدلال می‌کند که کارآمدی و میزان تأثیر هر کنسرتی نیازمند تحقق سه شرط است: اول، هر کدام از دولت‌ها باید در مقابل اقدام دسته‌جمعی آسیب‌پذیر باشد. یعنی، هیچ دولتی نباید آنقدر بزرگ باشد که اگر تمام دیگر دولت‌های واقع در سیستم با هم ترکیب شوند باز قدرتشان به اندازه قدرت آن کشور نباشد و از عهده آن بر نیایند.<sup>(۲۷)</sup> در اروپای قرن نوزدهم، هیچ‌کدام از پنج قدرت بزرگ آنقدر قوی نبودند که خواسته‌های دیگران را زیر پا بگذارند. در عصر بعد از جنگ سرد، با اینکه ایالات متحده آمریکا از لحاظ نیروهای نظامی متعارف از یک مزیت و برتری بزرگ برخوردار است، با این حال به سختی می‌تواند به طور کاملاً مستقل از جامعه بین‌المللی دست به اقدام بزند. به علاوه، سلاح‌های هسته‌ای دیگر قدرت‌های بزرگ، ایالات متحده آمریکا را در مقابل اقدامات تلافی‌جویانه آسیب‌پذیر ساخته است.

عنصر مهم دیگر یک کنسرت موفق، عبارت از وفاق میان قدرت‌های بزرگ در خصوص مؤلفه‌های شکل‌دهنده یک نظم بین‌المللی قابل قبول است. در این سیستم، نباید هیچ قدرت بزرگ تجدیدنظر طلبی وجود داشته باشد که بخواهد «وضع موجود» نظم بین‌المللی را دگرگون کند. در اروپای بعد از ناپلئون، تا وقتی که همه قدرت‌های بزرگ قائل به وفاق ضد انقلابی بزرگ بودند

نظام کنسرت حفظ شد، اما وقتی بعد از انقلاب‌های ۱۸۴۸ دولت‌های جدیدی در عرصه قدرت ظاهر شدند، این سیستم فرو پاشید. در نتیجه بحران کریمه<sup>۲۸</sup>، که در واقع مهم‌تر از دیگر موضوعاتی که به طور موفق به وسیله کنسرت حل و فصل شده بود بود، منجر به جنگ بزرگی میان قدرت‌های بزرگ شد.<sup>(۲۹)</sup> امروزه، روسیه و چین آمال و آرزوهای سرزمینی حل نشده‌ای دارند. در روسیه، بعضی از عناصر ملی گرا، هتو طرفدار بازگشت به کنترل سبک شوروی بر سرزمین‌های اتحاد جماهیر شوروی سابق هستند. چین تیزیک قدرت ناراضی است و در رابطه با تایوان و سرزمین استراتژیک واقع در جنوب دریای چین بک سری ادعاهای آمال سرزمینی دارد.

لازم‌نهایی یک سیستم کنسرت آن است که نخبگان سیاسی قدرت‌های بزرگ وجود یک جامعه بین‌المللی را پذیرند و قبول کنند که حفظ آن به نفع شخصی هر کشوری است. همچنین، لازم است نخبگان اهمیت رفاه و ثبات نظام بین‌المللی را بشناسند.<sup>(۳۰)</sup> دیپلماسی بزرگ قرن نوزدهم، این شناسایی را تضمین کرد، کارآمدی کنسرت بعد از جنگ سرد بستگی به این دارد که چین و روسیه قواعد و هنجارهای سیستم کنونی، که عمدهاً توسط غرب بسط و توسعه یافته‌اند، را پذیرند. لیکن هیچ کدام از این قدرت‌ها هنوز پذیرش بلندمدت خود را در خصوص این قواعد نشان نداده‌اند.

یک سیستم کنسرت بدان معنی است که رقابت بین قدرت‌های بزرگ وجود نخواهد داشت و میان اعضای کنسرت کشمکش برای قدرت رخ نمی‌دهد. در واقع، یک کنسرت بیشتر در مدیریت این منازعات موفق و کارآمد است نا در تلاش برای حذف آنها. اما، هرگونه تغییر و تحول مهم در «وضع موجود»، باید از طریق وفای میان تمام اعضای کنسرت حاصل شود. در نهایت تمام قدرت‌های بزرگ باید با این موضوع موافقت کنند که ثبات نظام بین‌المللی یا منطقه‌ای بسیار مهم‌تر از هرگونه نارضایتی درباره وضع موجود است.

تا اینجا باسه گونه سیستم امنیت منطقه‌ای بروخورد کردیم که در همه آنها ثبات و امنیت متکی بر بروخورد تبیهی با هرگونه اقدام به تجاوز است. درین رویکردها یک پذیرش عمومی در خصوص تعریفی محدود از امنیت، که بر تهدیدات نظامی فراروی امنیت متمرکز است، وجود دارد و امنیت کشورهای مختلف، هدف اصلی این سیستم است. در سه فرم بعد، رویکردهای بدیل به امنیت منطقه‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرند. اینها یک تعریف وسیع‌تر از امنیت اران می‌دهند و در برگیرنده تهدیدات غیر نظامی فراروی امنیت نیز می‌باشند.

## امنیت مشترک<sup>۱</sup>

اولین رویکرد بدیلی که در اینجا مورد بررسی قرار می‌گیرد عبارت از امنیت مشترک است. با اینکه کانون اصلی توجه این رویکرد کماکان روی ابزارهای نظامی امنیت است، لیکن تعریف امنیت را بسط و گسترش می‌دهد، به طوری که وابستگی متقابل تمام کشورها با دولت‌ها در یک سیستم بین‌المللی را مد نظر فرار دهد. مفهوم امنیت مشترک ابتدا در سال ۱۹۸۲ به وسیله کمیسیون متنقل خلع سلاح و موضوعات امنیتی (معروف به کمیسیون پالمه) صورت‌بندی و فصل‌بندی شد. این کمیسیون منشکل از شانزده عضو بود که نماینده‌گان ناتو، سازمان پیمان ورشو، کشورهای بی‌طرف اروپا، ژاپن و دولت‌های جهان سوم بودند. مسئولیت این کمیسیون آن بود که بدیلی را برای ساختار اتحاد دوقطبی جنگ سرد یابد. امنیت مشترک، آن‌طور که در گزارش کمیسیون تعریف شده، یک فرآیند بلندمدت در نظر گرفته شده و در بر گیرنده تلاش برای تغییر و تحول در اندیشه‌ای است که باعث پیدایش و دوام مسابقه تسليحاتی ابرقدرت‌ها و عدم موقبیت کنترل تسليحات و خلع سلاح شده است. یکی از فرضیه‌های اصلی آن، این است که سلاح‌های هسته‌ای سطحی از وابستگی متقابل استراتئیک بین دو ابرقدرت رقیب، آمریکا و شوروی، پدید آورده است که در آن هیچکدام از طرفی نمی‌تواند به بهای دیگری به امنیت دست یابد. یعنی، ابزارهایی که هر کدام از طرفین برای تضمین امنیت خویش در دستور کار قرار می‌دهند، اگر واقعاً مورد استفاده قرار گیرند، نهایتاً منجر به تخریب متقابل آنها می‌شود.<sup>(۳۰)</sup> بنابراین، امنیت مشترک بر اساس این اصل استوار است که در عصر هسته‌ای امنیت یک جایه دیگر امکان‌پذیر نیست، زیرا دولت‌ها به طور فزاینده‌ای از لحاظ اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و نظامی به طور متقابل به هم وابسته‌اند و امنیت پایدار را نمی‌توان از طریق مسابقه‌های تسليحاتی به دست آورد. بلکه، امنیت باید متکی به یک تعهد متقابل به بقای مشترک و تصدیق و شناسایی رسمی نگرانی‌های امنیتی به حق و مشروع دیگران بشود.<sup>(۳۱)</sup> از این‌رو، دولت‌ها باید سیاست‌های امنیتی‌ای را اتخاذ کند که امنیت دیگر کشورها در منطقه را مورد تهدید قرار ندهد. بدین صورت، امنیت مشترک اساساً روی اصل دفاع غیر تحریک‌آمیز<sup>۲</sup> متمرکز است.

منظور از دفاع غیر تحریک‌آمیز توسعه یک نیروی نظامی دفاعی به جای نیروهای تهاجمی است. مشترک‌ترین و عمومی‌ترین اصل نیروی نظامی دفاعی آن است که دولت‌ها همچنان یک

<sup>1</sup>. common security

<sup>2</sup>.

ارتش حرفه‌ای را حفظ کنند، اما آن را به سلاح‌های کاملاً دفاعی مجهز نمایند؛ یعنی سلاح‌هایی که از لحاظ دفاعی کارآمد باشند، اما دارای قابلیت‌های بلندمدت تهاجمی نباشند. یک دولتی که در تعقیب دفاع غیرتحریک آمیز است، نباید هیچ تهدید نظامی برای آنهایی که در خارج از مرزهای آذ واقعند مطرح کند، بلکه یک قابلیت قوی برای بازداشت و پاسخ به هرگونه حمله از جانب رقبایش را حفظ کند.<sup>(۳۲)</sup>

دفاع غیرتحریک آمیز و امنیت مشترک به طریق کلی موقعیتی را فراهم می‌آورند که به واسطه آن دولت‌های توانند از انگاره واقع گرای «معمای امنیتی» خلاص شوند. یعنی، اقداماتی که یک کشور یا دولت برای افزایش امنیت خوبیش (آمادگی نظامی، انجام می‌دهد، درجه امنیت احساس شده به وسیله دیگران در سیستم را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد. دفاع غیرتحریک آمیز، بارفع معما امنیتی، نویددهنده ترین شرایط نظامی برای حل نشنهای سیاسی را ایجاد می‌کند.<sup>(۳۳)</sup> اما، این یک سری معانی ضمنی منفی نیز دارد. اول، دفاع غیرتحریک آمیز چنین فرض می‌کند که رژیم‌هایی که این استراتژی را اجرا می‌کنند با رضایت عمومی اداره می‌شوند تا به وسیله زور. نظر به اینکه دفع غیرتحریک آمیز مستلزم درجه و میزان بیشتری از مشارکت مردم است، رژیم‌های سلطه‌گر و استبدادی احتمالاً این رویه را اتخاذ نمی‌کنند زیرا این مستلزم مسلح کردن مردم به سلاحی است که می‌تواند برای براندازی رژیم حاکم مورد استفاده قرار بگیرد.

دوم، اگر فقط بعضی از کشورهای یک منطقه دست به سیاست دفع غیرتحریک آمیز بزنند، آن‌گاه این رویه با مشکل مواجه می‌شود. آن کشورها یا دولت‌هایی که ساختارهای دفاع غیرتحریک آمیز را اتخاذ می‌کنند در مقابل حملاتی چون بعباران توپخانه‌ای از خارج مرزهای ملی‌شان آسیب پذیر خواهند بود، و به علت همین ماهیت دفع غیرتحریک آمیز، کشور فوق قابلیت تلافی‌جویانه ناچیزی خواهد داشت. به علاوه، این کشورها به احتمال زیاد با دیگر دولت‌های عضو در منطقه تشکیل اتحاد نمی‌دهند، زیرا قادر نخواهند بود حمایت زیادی از دیگر دولت‌های عضو اتحاد به عمل آورند. سرانجام، اگر ماهیت بازدارنده این ساختار نظامی ناکام بماند، آن‌گاه تمام نبرد در خاک آن کشور (فرضی) رخ خواهد داد و جمعیت غیرنظامی آن را نیز در بر خواهد گرفت.<sup>(۳۴)</sup>

## امنیت فراگیر یا جامع<sup>۱</sup>

یک سیستم امنیتی بدیل دیگر که در طی جنگ سرد بسط و گسترش یافت عبارت از امنیت فراگیر یا جامع است. امنیت فراگیر یا جامع در شکل اساسی دارد که بکی از آنها نوسط ژاپن تخداد شده و دیگری به وسیله بسیاری از دولت‌های جنوب شرق آسیا، از طریق اتحادیه ملل جوب شرق آسیا<sup>۲</sup>، بسط یافته است. از پایان جنگ جهانی دوم: ژاپن در پی آن بود که فهم خویش از امنیت را گسترش دهد و شامل موضوعات غیر ظامی گرداند. در اوخر دهه ۱۹۷۰، مفهوم امنیت جامع با فراگیر به شالوده سیاست گذاری امنیتی رسمی ژاپن تبدیل شد. طرح امنیت جامع یا فراگیر بر اساس بسط و گسترش تنها کانون سنتی امنیت ملی (یعنی، امور نظامی) به فراگیری موضوعات سیاسی و اقتصادی و توجه به امنیت در سطوح داخلی دوچاره، منطقه‌ای و جهانی استوار است.<sup>(۳۵)</sup> تحت این مفهوم، سیاست گذاری امنیتی ژاپن به مسائلی چون وابستگی ژاپن به واردات منابع طبیعی حیاتی پرداخت. همچنین، نتایج یا پیامدهای امنیتی تبادل‌های بازار گانی، به ویژه با توجه به صادرات تکنولوژی‌های با کاربرد دوگانه به کشورهای به اصطلاح «باغی» در کانون توجه قرار گرفتند.<sup>(۳۶)</sup>

دیگر مفهوم آسیایی امنیت جامع یا فراگیر نیز تعریف امنیت را گسترش داد و آن را شامل اصول «توسعه متوازن ملی از طریق تلاش‌هایی در بر جنبه‌ای از زندگی - ایدئولوژیکی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و نظامی - می‌کند». <sup>(۳۷)</sup> این شکل از امنیت جامع یا فراگیر که توسط اعضای ASEAN دنبال می‌شود متكی بر مفهوم انعطاف‌پذیری ملی است. انعطاف‌پذیری ملی یک استراتژی «نگاه از درون» است که به واسطه آن یک دولت با بسط و توسعه یک محیط بین‌المللی باثبات سیاسی و اقتصادی، انعطاف‌پذیری خویش در مقابل تهدیدات امنیتی را تقویت می‌کند. اگر تمام دولت‌های ASEAN به انعطاف‌پذیری ملی نست یا بنده انعطاف‌پذیری منطقه‌ای حاصل خواهد شد، زیرا قدرت‌های خارجی قادر نخواهد بود با حساب از گروه‌های برآ از در این مجموعه، این کشورها را بی‌ثبات کند. می‌توان با همکاری نزدیک در موضوعات سیاسی، اقتصادی و امنیتی میان اعضای ASEAN، این انعطاف‌پذیری منطقه‌ای را نفویت کرد. اما، این فرابند گرایش به مشروع ساختن نگرانی‌های امنیتی رژیم‌های اقتدارگرا در آسیا جذب شرفی دارد و هیچ فرصت و تربیونی به آنهاست که دارای نگرانی‌های امنیتی غیر دولتی هستند، ارائه نمی‌دهد. سیاست‌های انعطاف‌پذیری ملی و منطقه‌ای برای پاسداری و حفاظت از رژیم حاکم

<sup>1</sup>. comprehensive security

<sup>2</sup>. ASEAN

طراحی شده‌اند نه برای تمام شهر وندان و سرزمین کشور. بنابراین، با اینکه انعطاف‌پذیری می‌تأثیر مثبتی روی ثبات رژیم دارد، می‌تواند با بیگانه کردن گروه‌های اقلیت از رژیم و اکثریتی که آن را نمایندگی می‌کند، تأثیر منفی روی ملت‌سازی<sup>۱</sup> نیز داشته باشد.

## امنیت همکاری آمیز<sup>۲</sup>

آخرین ساختار امنیتی بدیل که در اینجا مورد بررسی قرار می‌گیرد، امنیت همکاری آمیز است. امنیت همکاری آمیز، شبیه امنیت مشترک و امنیت جامع یا فراگیر، به تعمین فهم متقابل بودن امنیت و بسط و گسترش تعریف آن به فراسوی نگرانی‌های نظامی سنتی و دربرگیری نگرانی‌های زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی مبادرت می‌ورزد. امنیت همکاری آمیز غیر از اینکه یک مجموعه فرمول‌ها در خصوص نحوه ساخت سیستم‌های امنیت منطقه‌ای ارائه می‌دهد، شامل یک فرایند تدریجی است که می‌کوشد ناطرز تلقی‌ها و گرایش‌های سیاست‌گذاران دولتی درباره امنیت را شکل دهد و بدیل‌هایی برای تعریف آن خارج از کانون محدود صرفاً نظامی ارائه دهد. در این زمینه، امنیت همکاری آمیز تلاش می‌کند تا رفتار دولت را از رقابت با دیگر دولت‌ها به همکاری با آن دولت‌ها تغییر دهد. آنچه امنیت همکاری آمیز واقعاً ارائه می‌دهد عبارت است از ابزاری برای به‌چالش طلبی ترس‌های قدیمی یا نوظهور، غلبه بر تردید و دودلی همراه با خطرپذیری سیاسی، پایین آوردن دیوارهایی که در دوران استعماری، قبل از استقلال و جنگ سرد بین دولت‌ها، جوامع و کشورها برافراشته شده‌اند و تفوق بر موانع، فراروی منافع گروهی و رویکردهای امنیت همکاری آمیز به امنیت منطقه‌ی. این رویکرد در اوایل دهه ۱۹۹۳ به وسیله کانادا و سپس استرالیا به عنوان یک ابزار مؤثر حفظ صلح و ثبات در منطقه آسیا پاسفیک بعد از پایان جنگ سرد تعریف و به کار گرفته شد. یکی از طرفداران شدید امنیت همکاری آمیز، گارت ایوانز<sup>۳</sup>، وزیر خارجه پیشین استرالیا در پیامی برای کنفرانس وزرای پست ASEAN در ۱۹۹۳، استدلال کرد که امنیت همکاری آمیز برای پیشبرد این ایده طراحی شده است که هیچ کشوری به تنها بی نمی‌تواند با گستره وسیعی از نگرانی‌های امنیتی فراروی جامعه جهانی برخورد کار آمد و مؤثر بکند. فقط از طریق یک واکنش با پاسخ دسته‌جمعی، بر اساس تشریک مساعی چندجانبه است که می‌توان

<sup>1</sup>. nation-building

<sup>2</sup>. cooperative security

<sup>3</sup>. Gareth Evans

راه حل‌هایی برای این مشکلات یافت.<sup>(۳۹)</sup> در تعریف کانادایی، امنیت چیزی بیش از فقدان جنگ است؛ امنیت عبارت است از حضور و وجود یک صلح پایدار و موفق.<sup>(۴۰)</sup>

استفاده از اصطلاح «امنیت همکاری‌آمیز» مشوق رویکرد سازنده‌گرا به امنیت منطقه‌ای است.

«این اصطلاح تمایل به دلالت بر مشاوره به جای رویارویی، اطمینان مجدد به جای بازدارندگی، شفافیت به جای سری بودن، پیشگیری به جای درمان و وابستگی متقابل به جای یک‌جانبه‌گرایی دارد».<sup>(۴۱)</sup>

رویکردهای امنیت منطقه‌ای معطوف به بسط یک فهم منطقه‌ای<sup>۱</sup> از متقابل بودن امنیت بر اساس اطمینان مجدد به جای بازدارندگی هستند. توسعه چنین اطمینان مجددی می‌تواند گریزی از معماهی امنیتی ذاتی در استراتژی‌های سیاست قدرت واقع‌گرایانه نیز فراهم کند. اطمینان مجدد از طریق «شفافیت» فزاینده نیروهای نظامی و اقدامات اعتمادسازی و امنیتسازی<sup>۲</sup> بسط می‌یابد. اینها از اهمیت برخوردارند، زیرا می‌توانند با تسهیل ارزیابی کرآمد تهدیدات به واسطه دولت‌های مشارکت کنند، به کاهش عدم اعتماد و سوءظن بین دولتها کمک کنند. شفافیت بیشتر از طریق تسهیم گزارش‌های اطلاعاتی (جاسوسی)، تبادل ناظران بر نمرینات نظامی و بازرگانی‌های مشترک از پایگاه‌های نظامی حصل شود. اندامات اعتمادسازی و امنیتسازی شامل آموزش مشترک و برنامه‌های مشترک افزایش تسلیحات، غیرنظمی کردن مرزهای مشترک، پروژه‌های مشترک توسعه، استقرار و ایجاد مثبت‌های رشد، تبادل متقابل و دوچانبه گزارش‌های مربوط به سbastگذاری دفاعی و تعامل و مشاوره بیشتر میان سیاست‌گذاران منطقه‌ای می‌شود.

امنیت همکاری‌آمیز عناصر و اجزای نظامی و غیر نظامی امنیت را نیز ترکیب می‌کند. امنیت همکاری‌آمیز متفاوت با امنیت مشترک می‌باشد، زیرا امنیت همکاری‌آمیز رویکردی تدریجی‌تر برای توسعه و بسط نهادهای چندچانبه اتخاذ می‌کند. این یک رویکرد منعطف‌تر است که امکان بسط سیاست‌های امنیتی رسمی یا ویژه<sup>۳</sup>، شامل ترکیب اتحادهای دوچانبه موجود به عنوان پایه‌ای برای توسعه ساختار امنیتی چندچانبه‌تر را می‌دهد.<sup>(۴۲)</sup> امنیت همکاری‌آمیز برای تسهیل ایجاد پیوند بین طیف وسیع موضوعات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی طراحی شده است و در پی آن است که از طریق گفت‌وگو، همکاری و توافق، در میان دولت‌های منطقه‌ای ایجاد اعتماد کند. توسعه و

۱.

۲. CSBMs

۳. Ad-Hoc

بسط امنیت همکاری آمیز فرایندی تکاملی است و سرلوحة آن یک طرح بزرگ نیست، بلکه از طریق نهادینه کردن یک سری ابزارهایی که به طور فردی به اصول امنیت همکاری آمیز کمک می‌کنند، پیش می‌رود.<sup>(۴۳)</sup>

یک عنصر یا مؤلفه مهم فرایند اعتمادسازی امنیت همکاری آمیز عبارت از بسط مکانیزم‌های مؤثر دیپلماسی بازدارنده است که بتواند موضوعات و موقعیت‌ها را قبل از آنکه به سطح بحران برسند و به ویژه قبل از آنکه از آستانه خشونت بگذرند، مورد شناسایی و برخورد مؤثر قرار دهد. اقدامات اعتمادسازی را می‌توان به سوی دو اولویت جهت‌دهی کرد: آنهایی که عادت به استفاده از نیروی نظامی به عنوان یک ابزار قهری دارند و آنهایی که پتانسیل حمل غافلگیر را کاهش می‌دهند. این اقدامات باید روی فعالیت‌های نظامی آشکار نظیر مانورها، تحرکات نیروهای مسلح و گسیل و استقرار نیروها متمرکز شوند. آنها باید استانداردهایی برای فعالیت نظامی معمولی بسط دهند. این کار می‌تواند از طریق دستورالعمل‌هایی برای گزارش‌دهی، نظارت بر اندازه و فلمر و این فعالیتها و محدوده کردن آنها صورت پذیرد.<sup>(۴۴)</sup> دیپلماسی بازدارنده می‌تواند به واسطه رژیم‌های حاکم صورت پذیرد، اما نظر به گرایش دولت‌ها به نادیده گرفتن یا ناکامی در پاسخ به موضوعات قبل از رسیدن به مرحله بحران، سازمان‌های غیردولتی و افراد می‌توانند در خصوص استراتژی‌های بدیل برای حل و فصل اختلافات یا در خصوص پیامدهای احتمالی اقدامات متعدد دولتی مشورت بدهند. دیپلماسی بازدارنده می‌تواند از طریق یکسری رویکردهای متفاوت، شامل، اما نه محدود به گفت و گوهای غیررسمی، مساعی جميله، میانجی گری طرفهای ثابت و آشتی، صورت پذیرد.

امنیت همکاری آمیز اساساً روی جلوگیری از مناقشه‌ها و تنازعهای بین دولتی متمرکز است و بدین صورت در جهت حفظ «وضع موجود» بین و داخل دولت‌ها عمل می‌کند. اما، امنیت همکاری آمیز می‌تواند برای حفظ امنیت افراد و گروه‌ها در داخل دولت‌ها نیز مورد استفاده قرار گیرد. نه تنها سازمان‌های غیردولتی می‌توانند در مدیریت بحران‌های بین‌المللی دخالت کنند، بلکه بازنگری غیر دولتی، چه داخلی و چه خارجی، در خصوص موضوعات امنیتی ذر بسیاری از عرضه‌های بین‌المللی اعمال نفوذ و تأثیر بکنند. این بدین معنا نیست که امنیت همکاری آمیز برای اجازه دادن به دخالت خارجی در امور داخلی دولت‌ها یا حتی تأکید بر اشکال حکومتی دموکراتیک طراحی شده است، بلکه صرفاً ایده‌ها و نظرات غیردولتی باید شنیده شوند.

یک مؤلفه مهم امنیت همکاری آمیز عبارت از توسعه و بسط «عادات و الگوهای گفت و گو و همکاری» میان دولت‌های منطقه‌ای است. یک جزء پیوسته این فرایند عبرت است از

گفت و گرهای غیر رسمی امنیتی که طی آن دانشگاهیان و مقامات ارشد دولتی و نظامی برای بحث درباره موضوعات متعدد امنیتی گرد هم می‌آیند. در جنوب شرق آسیا، این عرصه شامل نهادهایی نظیر مؤسسه مطالعات بین‌المللی و استراتژی مالزی (SISI)، مرکز مطالعات بین‌المللی و استراتژیک اندونزی (CJSIS)، مؤسسه مطالعات استراتژیک و نوسعه فیلیپین (ISDS) و مؤسسه امور بین‌المللی سنگاپور (SIA) است. در سال ۱۹۸۸، این مؤسسات به منظور بحث پیرامون موضوعات امنیتی متعدد در همایش‌ها، کنفرانس‌ها و میز گردهای منظم، مجمع مؤسسات مطالعات استراتژیک و بین‌المللی را تشکیل دادند.<sup>(۴۶)</sup> گفتکوهای امنیتی غیر رسمی در منطقه آسیا پاسفیک شامل میز گرد سالانه ISIS آسیا پاسفیک، که در کوالالمبور برگزار می‌شود، نشست‌های منطقه‌ای سالانه UN در خصوص اقدامات اعتمادسازی و امنیتسازی برای آسیا پاسفیک که در «کاتماندو» برگزار می‌شود و کارگاه‌های پژوهشی و کنفرانس‌های متعدد می‌شود.<sup>(۴۷)</sup> کارگاه‌های پژوهشی مشترک کانادا و اندونزی پیرامون مدیریت منازعات بالقوه در جنوب دریای چین نمونه خوبی از گفت و گوهای غیر رسمی است. اجازه شرکت به بازیگران منطقه‌ای ناهمکر در این گفت و گوها از جنبه‌های مهم کل این فرایند است. جایگاه غیر رسمی بیاری از شرکت کنندگان در گفت و گوهای امنیت همکاری آمیز، امکان شرکت بازیگران غیردولتی را نیز فراهم می‌کند. مثلاً در منطقه آسیا پاسفیک دولتهای دوفاکتو نظیر تایوان می‌توانند شرکت کنند.

رویکردهای امنیت همکاری آمیز در صدد این نیستند که جایگزین ترتیبات سنتی امنیتی در جانبه آمریکا در منطقه آسیا پاسفیک شوند. این اتحادهای یک بخش پیوسته حاکمیت ملی و دفاعی باقی خواهند ماند. امنیت همکاری آمیز به دنبال بسط مکنیزم‌هایی برای پاسخگویی به تمام موضوعات مورد توجه و نگرانی بازیگران منطقه‌ای است.<sup>(۴۸)</sup> امنیت همکاری آمیز، ضمن درک اهمیت پرندگان نهادی‌ای که مجموعه اتحادهای دوجانبه امنیتی و دفاعی آمریکا در منطقه بسط داده‌اند، به دنبال گسترش همکاری امنیتی فراسوی یک مجموعه محدود از دولتهای همکر است. در واقع یکی از مشکلات اساسی سیستم پیمانهای دوجانبه آمریکا، که حول یک تهدید منترک طراحی شده‌اند، فقدان مکانیزم‌های اعتمادسازی میان متحدان متعدد است. با از میان رفتن این تهدید مشترک برای امنیت، تهدید شوروی سابق، اختلافات دیگری بین متحدان آمریکا به وجود آمده است. یک نمونه روشن در این باره عبارت از تنش فراینده بین کره جنوبی و ژاپن بر سر حاکمیت بر جزایر TOKDO در دریای ژاپن است. در فوریه ۱۹۹۶، کره جنوبی اعلام کرد ک قصد دارد تمرینات نظامی در اطراف این جزایر، که مورد ادعای ژاپن نیز هستند را اجراء

کند.<sup>(۴۹)</sup> این نمونه مهم ویژه‌ای است که ناتوانی ساختارهای کنونی امنیت منطقه‌ای را برای تسهیل ارتباطات بین این دو کشور، که هر دو عضو «ساختار اتحاد غربی» در منطقه آسیا پاسفیک هستند را نشان می‌دهد. امنیت همکاری‌آمیز بستر وسیع‌تری را فراهم آورد و می‌تواند سازگاری و انسجام به روابط دوچانبه متعددی که بین این کشورها وجود دارد بیخشند.

### نتیجه گیری

امنیت همکاری‌آمیز، کارآمدترین و مؤثرترین ساختار امنیت منطقه‌ای در عصر بعد از جنگ‌گاه سرد است. این ساختار در برگیرنده یک تعریف وسیع‌تر از امنیت است؛ به بازیگران غیردولتی اجازه می‌دهد در عرصه بین‌المللی بدگاه‌ها و نظرات خود را بیان و اعمال نفوذ کنند؛ یک رویکرد تدریجی به توسعه همکاری اتخاذ می‌کند و در عین حال نیاز بعضی از کشورها برای حفظ مدل‌های سنتی تر دفاع دسته‌جمعی به عنوان مکانیزمی تصمیمی علیه رقابی که به فرایدهای همکاری‌آمیز که ادعا می‌کنند پاییندی نشان نمی‌دهند را می‌پذیرد. دیگر رویکردها با امنیت منطقه‌ای که در اینجا مورد بحث قرار گرفتند دفاع دسته‌جمعی، امنیت دسته‌جمعی، امنیت تسریعی، امنیت مشترک و امنیت جامع یا فراغیر، همگی یک رویکرد دولت محوری به امنیت طبقه‌ای دارند. در عصر واگرایی دولتهای ترکیبی یا چند جزئی، همراه با همگرایی منطقه‌ای بیشتر، امنیت همکاری‌آمیز مکانیزمی برای کمک به گروههای فراملی متعدد جهت کسب مسالمت آمیز استقلال فراهم می‌کند و در عین حال عضویت آنها در ساختار امنیت منطقه‌ای را نیز تضمین می‌کند.

## پی‌نوشت‌ها

- 1- B. Buzan, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, 2<sup>nd</sup> eds (London, 1991), P. 187.
- 2- Ibid., p. 188
- 3- See chapter 3.
- 4- J.m. Grieco, *Cooperaion Among Nations: Europe, America and Non-Tarif Barriers to Trade*, (Ithaca, NY.1990) pp. 4, 32; J.J. Mearsheimer *Correspondence: Back to the Future*, part II: *Interrational Relation Theory and Post-Cold War Europe*, International Security, Vol.15, no. 2 (1990) p. 198; K. N. Waltz, *Theory of International Politics* (Reading, MA,1997).
- 5- R.o. Keohane "After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy" (Princeton, N), 1984) pp. 13-63.
- 6- R. o. Keohane and J. S. Nye, "power and independence revisited", International Organization, vol. 41, no. 4 (1987) pp. 728-9
- 7- H. Bull, *The Anarchical Society: A Study of Order In World Politics* (London, 1977), p.67.
- 8- R.o. Keohane, "reciprocity in international relations", International Organisation, vol. 40, no. 1(1986), pp. 5-8
- 9- H.Milner, "international theories of cooperation among allies: strengths and weaknesses", *World Politics*, vol.44, no. 3 (1992), p. 471.
- 10- Wendt, "constructing international politics", International Security, vol. 20, no 1 (Summer, 1995), pp. 71-3
- 11- Ibid., p. 74.
- 12- R.Osgood, *Alliances and American Foreign Policy* (Baltimore, MD, 1968), pp. 17-31.
- 13- R.L. Rothstein, *Alliances and Small Powers* (New York,1968).pp.47-9.
- 14- J.H. Nam, *America's Commitment to South Korea: The First Decade of the Nixon Doctrine* (Cambridge, 1986) pp.45-56; W.T.Tow, *Encountering the Dominant Player: U.S. Extended Deterrence Strategy in the Asia- Pacific* (New York,1991), pp.79-81; F. Greene, *U.S. Policy and the Security of Asia* (London,1968), P.105.
- 15- Osgood, Alliances and American Foreign Policy, op.cit.,pp.17-31.
- 16- Keohane, After Hegemony, op.cit., pp. 13,63; Keohane, 'Back to the Future, op. Cit.,p. 193.
- 17- Bull, *Anarchical Society*, op., pp. 34-5.
- 18- Ibid.; A.C. Cutler, "The Grotian Tradition", in International Relations', Review of International Studies, vol. 17,no. 1(1991),p.41.
- 19- R. Axelrod and R.O.Keohane, "achieving cooperaton under anarchy: strategies and institutions", in K.A.Oye (ed.), *Cooperation Under Anarchy* (Princeton, NJ, 1986), pp. 226-54; K. A. Oye, "Cooperation Under Anarchy", pp. 1-24.

- 20- O.R. Young, "International Regimes: "Problems of concept formation", *World Politics*, vol.32, no. 3 (1980), p. 337.
- 21- Keohane, 'Back to the Future, op.cit., p.194. Consequently, by adopting these common patterns of practice, state behaviour will be affected. Cooperation is not always expected but as interests are changeable then greater levels of interdependence can lead to increased interest in cooperation. See Keohane, *After Hegemony*, op.cit. , p. 80
- 22- C.A. Kupchan and C.A. Kupchan, "The promise of collective security", *International Security*, vol 20, no. 1(1995), pp.54-7.
- 23- Ibid., pp.57-9.
- 24- M.S. Finkelstein and L.S. Finkelstein, *Collection Security* (New York, 1966) p.225.
- 25- Ibid., P.255.
- 26- C.A. Kupchan and C.A. Kupchan, "concerts, collective security, and the future of Europe", *International security*, vol. 16, no. 1(1991), pp.119-20, 138.
- 27- Ibid., p.124.
- 28- Ibid., p.124. Elrod, "The Concert of Europe: A Fresh Look at an International System," in R.o. Matthews Arthur G.Rubinoff and Janice Gross (eds). *International Conflict and Conflict-Management* (Scarborough, on, 1984), p.417.
- 29- Kupchan and Kupchan "Concerts, Collective Security", op.cit., pp.124-5.
- 30- G. Wiseman, *Common Security and Non-Provocative Defence: Alternative Approaches to the Security Dilemma* (Canberra, ACT, 1989), p.7.
- 31- The Independent Commission on Disarmament and Security Issues, *Common Security: A Blueprint for Survival* (New York, 1982), pp. 3-13 [hereafter cited as Palme Commission].
- 32- B.Buzan, *An Introduction to Strategic Studies: Military Technology and International Relations* (London, 1987), pp.280-3.
- 33- Ibid., pp.281-2
- 34- Ibid., p.284.
- 35- D.Dewitt, 'common, comprehensive, and cooperative security', *Pacific Review*, vol.7, no. 1(1994), pp.2-3
- 36- S.Mormoto and T.Kikuchi, "Security Issues and Studies in Japan", in P.m. Evans (ed.), *Studying Asia Pacific Security* (Toronto, 1994), p.150.
- 37- ASEAN-ISIS, Confidence Building Measures in South-East Asia (1993), p.17.
- 38- Dewitt, *Common, Comprehensive, and Cooperative Security*,op.cit., p.8.
- 39- K.r. Nossal, "Seeing Things? The Adornment of " Security" in Australia and Canada", *Australian Journal of International Affairs*, vo.49, no. 1(1995), p.39.
- 40- S. Henderson, *Canada and Asia Pacific Security: The North Pacific Cooperative Security Dialogue Recent Trends* (Toronto, 1992), p.1.
- 41- G. Evans, "cooperative security and intrastate conflict", *Foreign Policy*, no. 96 (1994).
- 42- Dewitt, *Common, Comprehensive, and Cooperative Security*, op.cit.,p.7.
- 43- Henderson, *Canada and Asia Pacific Security*, op. Cit., p.1.
- 44- Palme Commissior, op.cit., p.117.

- 45- K.P. Clements, 'Introduction', in K.P. Clements and R. Ward (eds). *Building International Community: Cooperating for Peace Care Studies* (St Leonards, NSW, 1994), p.9.
- 46- A. Mack, "Dialogues for Defence", *Asia-Pacific Defence Reporter*, vol 9.nos8-9 (1993), p.15; K.S. Sandhu, "Strategic Studies in the Region", in D.Ball and D. Horner (eds), *Strategic Studies in a Changing World: Global, Regional and Australian Perspectives* (Canberra, ACT, 1992), p.228.
- 47- These include the North Pacific Cooperative Security Dialogue, funded by the Canadian Government and the Security Cooperation in the Asia-Pacific (SCAP), a joint project involving the Pacific Forum/CSIS in Honolulu, the Asean-ISIS, the Japan Institute of International Affairs and the Seoul Forum.
- 48- Henderson, "Canada and Asia Pacific Security", op.cit., p.1-3. B.I. Job and f. Langdon, *The Evolving Security Order of the Asia Pacific: A Canadian Perspective* (Toronto, 1992), P.29.
- 49- *South Korea Staging Military Exercises*, The Globe and Mail (Toronto), 13 February 19-69.

پژوهشکاران  
دانشگاه علم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پال جامع علوم انسانی